

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

Наукові записки РДГУ

Випуск 25

Рівне
Видавець О. Зень
2014

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Збірник наукових праць: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 25. – Рівне: О. Зень, 2014. – 313 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан, кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м. Рівне).

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила, кандидат історичних наук, професор (м. Рівне).

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій, кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне).

Члени редколегії:

Жилук Сергій, доктор історичних наук, професор (м. Острог).

Киридон Алла, доктор історичних наук, професор (м. Київ).

Степанков Валерій, доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-Подільський).

Стоколос Надія, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Троян Сергій, доктор історичних наук, професор (м. Київ).

Фісанов Володимир, доктор історичних наук, професор (м. Чернівці).

Чухліб Тарас, доктор історичних наук (м. Київ).

Швецова-Водка Галина, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Шугаєва Людмила, доктор філософських наук, професор (м. Рівне).

*Свідомство про державну реєстрацію:
Серія КВ № 15857-4329Р від 12 жовтня 2009 р.*

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники.

Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 4 від 28 листопада 2014 р.

Згідно постанови президії ВАК України часопис «Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії» визнано фаховим виданням у галузі історичних наук (постанова від 17 квітня 2010 р.)

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Остафова 31,
історико-соціологічний факультет РДГУ.
тел. 0-362-22-59-01
isfconf@mail.ru

За статистикою у Португальській республіці працює невелика кількість українських шкіл, але кожна з них має свої особливості. Так, у вересні 2008 року асоціацією «Собор» була заснована суботня школа «Джерело». Всього при асоціації існує 3 школи. Навчання відбувається за типовим планом початкової школи з навчанням українською мовою та мовами національних меншин, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 29.11.2005 р. № 132, зі змінами, внесеними наказом МОН України від 07.05.2007 р. № 357 [9].

Найбільшою на сьогодні за чисельністю учнів і вчителів серед українських шкіл Португалії є Український культурно-освітній центр «Дивосвіт» у м. Лісабоні при Спільноті українців Португалії. Станом на 20 вересня 2014 року він нараховував 150 учнів. Вивчення предметів в цьому навчальному закладі відбувається за програми української середньої школи. Навчання здійснюється в координації з Міжнародною українською школою у режимі суботньої школи. При навчальному закладі є бібліотека, фото і кіностудія та діють різноманітні гуртки. Є свій прес-центр, який постійно поновлює інформацію про шкільне життя у соціальних мережах і на сайті Спільноти. Важливе місце приділяється виховній роботі. Вчителі українських навчальних центрів зі своїми класами проводять тематичні заходи. Зокрема, такі як, «Ми матір називаємо святою», «Шевченківське свято», «Моя перша англійська книга», «Процання з Буквариком» та ін. [14].

Якщо прослідкувати географію українських шкіл на території Португалії, то можна побачити, що всі вони розташовані в центральній та південній частинах країни. В північному ж регіоні республіки їх значно менше. А тих, які співпрацюють з Міжнародною українською школою лише дві. Це – Українська Кирило-Мефодіївська школа в м. Брага, заснована у жовтні 2012 року Українською Православною церквою Київського Патріархату, а саме, православною громадою на честь Всіх Святих землі Української м. Браги під керівництвом священнослужителів протоієреїв Дмитра Ткачука та Василя Бундзяка [17]. Другою є українська школа «Калина» в м. Порту при однойменній Асоціації іммігрантів Східної Європи, що почала свою роботу в вересні 2010 року [1].

Оскільки мережа шкіл на території Північної Португалії не є розгалуженою, то колективи вищезгаданих навчальних закладів постійно співпрацюють в питаннях організації семестрового і річного оцінювання учнів, проведенні виховних заходів та ін.

Таким чином, українські громадські організації та культурно-освітні центри, створені в Португальській республіці, відіграють важливу роль у збереженні історико-культурної та духовної спадщини зарубіжного українства, його національної ідентичності за кордоном, а також формуванні позитивного іміджу України.

Джерела та література

1. Белова Н. В м. Порту відкрився культурно-інформаційний центр асоціації «Калина» [Електронний ресурс] / Н. Белова. – Режим доступу : maiak.org/kalina-pomogaet-derzhatsya-vmeste.html. – Заголовок з екрана.
2. Доповідь Генерального директора SEF Португальської республіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://maiak.org/news/articles/>. – Назва з екрана.
3. Звіт Міжнародної української школи за 2013/2014 н.р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrintschool.org.ua/news.html/> МУШ. – Назва з екрана.
4. Інформація про українську громаду в Португалії [Електронний ресурс] // Посольство України в Португальській Республіці // Офіційний сайт Посольства України в Португальській Республіці. – Режим доступу : <http://portugal.mfa.gov.ua/ua/ukraine-pt>. – Назва з екрана.
5. Ключковська І. Роль викладача українознавчих студій у поширенні знань про Україну в європейській спільноті / І. Ключковська // 36. наук. праць. – Вісник Львівського ун-ту. Серія педагогічна – Вип. 25. – Част. 3. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2009. – С. 257–268.
6. Макаруч С. А. Етнічна історія України : навч. посіб. / С. А. Макаруч. – К. : Знання, 2008. – 523 с.
7. Малиновська О. Мігранти, міграція та Українська держава: аналіз управління зовнішніми міграціями / О. Малиновська // Нац. акад. держ. упр. при Президенті України. – К. : Видавництво НАДУ, 2004. – 235 с.
8. Меморандум про співпрацю з Тернопільською обласною Радою [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.te.ua/novyny/28978.html>. – Назва з екрана.
9. Навроцька О. «І свого не цурайтесь», або складні траєкторії української освіти за кордоном [Електронний ресурс] / О. Навроцька. – Режим доступу : <http://www.spilka.pt/index.php/uk/2009-04-25-23-26-34/4131-i-svogo-ne-tsuraetes-abo-skladni-traektoriyi-ukrayinskoyi-osviti-za-kordonom>. – Заголовок з екрана.
10. Резолюція семінару «Роль емігрантів в розбудові нової Української держави» / 16 жовтня 2014 року, м. Львів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.spilka.pt/uk>. – Назва з екрана.
11. Садова П. Спільнота українців Португалії [Електронний ресурс] / П. Садова. – Режим доступу : www.spilka.pt/uk/portugalija. – Заголовок з екрана.
12. Спільнота Українців Алгарве [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ASSOCIAÇÃO DOS UCRANIANOS NO ALGARVE Registo Nacional de Pessoas Colectivas/<http://ucrfaro.blogspot.pt>. – Назва з екрана.
13. Українські діти за кордоном можуть навчатися на дистанції в Міжнародній Українській Школі (МУШ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.etaukrainska.com>. – Назва з екрана.
14. Український культурно-освітній центр «Дивосвіт» [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Спільноти українців Португалії. – Режим доступу : www.spilka.pt/uk/portugalija/34. – Назва з екрана.
15. Уманська Н. Чим живеш українська школа в Португалії? [Електронний ресурс] / Н. Уманська. – Режим доступу : www.ukremigrantpt.ipsys.ne. – Заголовок з екрана.
16. Чирков О. Історія України та етнічна будова її людності: взаємна зумовленість розвитку в ХХ ст. (національний та загальносвітовий виміри) / О. Чирков // Українознавство. – 2011. – № 1 (38). – С. 202–208.
17. Шмуригін О. У Португалії діє ще одна школа [Електронний ресурс] / О. Шмуригін. – Режим доступу : <http://www.cerkva.info/uk/news>. – Заголовок з екрана.
18. Manuel Jarmela Palos. MENSAGEM DO DIRETOR NACIONAL [Електронний ресурс] / Manuel Jarmela Palos. – Режим доступу : sefstat.sef.pt/Docs/Rifa%202012.pdf. – Назва з екрана.

УДК: 348.1/7

Оксана Ворон

ПРОПОВІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ РКЦ В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ ФОРМИ ТА МЕТОДИ «НОВОЇ ЄВАНГЕЛІЗАЦІЇ»

Стаття присвячена дослідженню особливостей проповідницької діяльності Римо-католицької церкви в незалежній Україні. Розкрито основні форми і методи проведення парафіяльної і позапарафіяльної євангелізації.

Ключові слова: Римо-католицька церква, євангелізація, проповідницька діяльність, катехізація, паломництво, місіонери.

The article is devoted research of features of preaching activity Roman-catholic churches in independent Ukraine. Basic forms and methods of leadthrough of parochial and pozaparafigyal'noy evangelization are exposed.

Keywords: Roman-Catholic Church, evangelic policies, preaching activity, catechismic policies, pilgrimage, missionaries.

Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю вивчення практичного досвіду євангелізаційної роботи РКЦ, яка на сьогодні має значні успіхи не лише серед українців, а й серед народностей багатьох європейських країн. Тому, вивчення досвіду роботи римо-католицьких місіонерів сьогодні має не лише теоретичне, але й практичне значення, що виявляється у можливості запозичення основних форм і методів проведення «нової євангелізації» християнськими церквами України.

Політика атеїзму, яка тривалий час активно проводилась на теренах України, особливо Західних областях, безсумнівно внесла свої корективи у розвиток її релігійного життя. Ліквідація ієрархічної структури РКЦ супроводжувалась фізичним і моральним знищенням римо-католицького духовенства та віруючих, придушенням релігійної свідомості та діяльності. Відтак, з падінням комунізму, перед християнськими церквами України (зокрема РКЦ) постала проблема відновлення проповідницької діяльності, побудованої на креативних методах і формах євангелізації.

Вперше проблема «нової євангелізації» була порушена папою Павлом VI у апостольській адгортації «*Evangelii nuntiandi*» – про євангелізацію у сучасному світі. Згодом його ініціатива започаткування «нової євангелізації» була підтримана Іваном Павлом II, який у своїх посланнях закликав усіх вірних «дозволити Господу звернутись до них». Відзначаючи те, що кожний «християнин має покликання бути місіонером», римський архієрей звертав особливу увагу на двояку властивість місії, визначаючи, що з одного боку, вона є «свідченням», а з другого – «поширенням знань» [12, с. 10]. Нова євангелізація стала також одним із визначальних

принципів понтифікату Бенедикта XVI. У інтерпретації новообраного Папи вона розумілась, як процес комунікації віри особам, середовищу або регіонам чи навіть країнам, які колись прийняли хрещення, виростають з християнської віри, але цю віру внаслідок різних причин втратили. Папа Бенедикт XVI вважав за необхідне об'єднати місійні зусилля усієї Церкви, аби забезпечити належний розвиток нової євангелізації. Зокрема, з метою пошуку ефективних методів та способів проповідання було скликано XII засідання Спеціального Синоду Єпископів, що проходило із 7 до 28 жовтня 2012 року. У результаті трьохтижневих скликань римські єпископи виокремили трьох «адресатів» євангелізації та окреслили пастирські вказівки щодо реалізації євангелізаційних заходів. До так званих «адресатів» євангелізації було зараховано осіб, які взагалі не знають Христа; вірних, що беруть активну участь у житті Церкви; і тих, які формально належать до церкви, але з тих чи інших причин дистанціювались від неї. Тобто, як бачимо, нова євангелізація передбачає не лише поширення християнського вчення серед тих, хто його втратив чи взагалі не був ознайомлений з ним, але й зміцнення віри і релігійних знань практикуючих католиків (через відповідні катехези та підготовку до здійснення Таїнств).

Духом нової євангелізації також наповнені послання папи Франциска I. У своїх проповідях понтифік неодноразово закликав Церкву стати відкритою та динамічною, такою, що виходить назустріч людям. Франциск I переконаний, що Церква нині не може займати лише очікувальну позицію, вона повинна активно шукати потребуючих євангелізації у різних місцях. Саме йому належить відома метафора про «відкриті» та «зачинені» двері Церкви, що була виголошена під час однієї з кардинальських конгрегацій. Асоціюючи Ісуса зачиненого в Церкві, який може наполегливо стукати у двері з середини, щоб дозволили йому вийти назовні, папа Франциск I робить висновок: «Якщо Церква не вийде сама з себе, щоб проголошувати світу Євангеліє, а буде крутитися навколо себе, тоді буде хворою» [7, с. 1].

Водночас практично усі апостольські послання містять настанову обов'язково враховувати територіальні особливості та історичне минуле країн, де здійснюються євангелізаційні заходи. У випадку з Україною, звісно ж необхідно зважати на її атеїстичне минуле, яке безсумнівно вплинуло на релігійну свідомість українців. Адже сьогодні багатьом не вистачає навіть елементарних знань християнського вчення. Не кажучи уже про диференціацію догматичних особливостей християнських конфесій. Звичайно, мова йде не про західні області України, жителі яких попри максимальний тиск та переслідування з боку радянської влади, у більшості зуміли зберегти релігійні традиції та віру. Йде мова в основному про центральну і східну Україну, де атеїстична пропаганда завдала більшої шкоди, що сьогодні значно сповільнює та ускладнює місіонерську роботу на її теренах.

В Україні, як і в інших європейських державах проповідання РКЦ здійснюється на двох рівнях – парафіальному та позапарафіальному. Парафіальна євангелізація передбачає проведення різноманітних релігійно-виховних заходів, релігійне навчання дітей і молоді в спеціальних катехетичних класах, щоденні проповіді на богослужіннях у храмах, а також катехези (навчання) для дорослих. Така форма використовується переважно серед католиків для поглиблення теоретичних знань з віровчення.

Позапарафіальна євангелізація, або як її ще називають зовнішньоцерковна, здебільшого репрезентована в організації культурно-просвітницьких заходів. Зокрема, проведенні музичних концертів, фестивалів, мистецьких виставок, театральних дійств та ін. Традиційним також стало використання церквою засобів масової інформації – телебачення, радіо, преси, Інтернету. Окрему групу становлять такі методи, як євангелізація милосердям, євангелізація молитвою, просвітницька діяльність, туристична євангелізація (паломництво), робота реколекційних осередків та організація Днів молоді.

Досліджуючи основні аспекти нової євангелізації, зокрема, форми та способи комунікації віри зауважимо, що місіонерською діяльністю в Україні займаються, головним чином, чернечі ордени та згромадження. Наприклад, серед чоловічих – домініканці, єзуїти, францисканці, паллотини, а серед жіночих – юзефітки, каносіянки, селезіянки. Позатим, є чернечі спільноти, засновані саме з метою місіонерства. Серед них: Сестри Бенедиктинки Місіонерки (м. Бар, м. Шаргород, м. Жмеринка, м. Кам'янець-Подільський, м. Копайгород, м. Дербичин), Сестри Домініканки Місіонерки Ісуса і Марії (м. Київ, м. Фастів), Сестри Місіонерки Любові (м. Київ), Малі Сестри Місіонерки Милосердя (м. Харків, м. Ковель), Сестри Місіонерки Католицького Апостольства (м. Житомир, м. Кам'яний Брід), Місіонерки Службниці св. Духа (м. Київ, м. Хмельницький, м. Запоріжжя, м. Вербо́вець), Сестри Францисканки Місіонерки Марії (м. Вінниця, м. Сімферополь, м. Дунаївці), Місіонери Святої Родини (м. Червоноармійськ), Місіонери св. Вікентія де Поля (м. Старожитець, м. Харків, м. Перечин), Місіонери Облати Пресвятої і Непорочної Діви Марії (м. Київ, м. Чернігів, м. Кривий Ріг, м. Гнівань, м. Обухів, м. Євпаторія) та Місіонери Матері Божої з Ля Салет (м. Буськ, м. Лановичі). Також для удосконалення проповідницької роботи в Україні створено кериматичну Францисканську школу євангелізації (здійснює підготовку до практичної євангелізації), Школу євангелізації та християнського життя «Missio Christi», Об'єднання Католицького апостольства.

Аналізуючи особливості парафіальної євангелізації РКЦ передусім варто зупинитись на місці й середовищі катехези, які в даному випадку є ключовими поняттями. Із церковних документів та катехетичної літератури випливає, що цими місцями є: сім'я, парафія, школа, католицькі рухи і товариства. Однак, якщо розглядати середовище парафіальної євангелізації ширше, то до місць проведення катехези можна віднести всі ситуації, які – у той, чи інший спосіб – уможливають її здійснення (виправлення літургії, зустрічі та ін). Очевидним є і той факт, що ефективність євангелізування залежить від комплексного використання усіх вищезазначених середовищ катехізації, оскільки всі вони перебувають у тісному взаємозв'язку. Вихідним пунктом катехези прийнято вважати християнську спільноту, яка, власне, і складає сім'ю, школу, парафію, товариство.

Природним і надійним місцем євангелізації є сім'я. Саме вона завжди була і залишається нині визначальним чинником у передаванні віри з покоління в покоління, де виняткового значення набуває введення в християнське життя дітей, за яке відповідають батьки, і на яких покладено обов'язок закласти сприятливу основу для подальшого засвоєння та комунікації віри. «Подружжя та сім'я, – зазначає один із учасників Синоду єпископів кардинал Вуерль, – є інституцією, яка може передавати віру в найважчих ситуаціях [19, с. 1]». Водночас римо-католицькі теологи визнають, що сьогодні секуляризація суспільства фактично призвела до кризи сімейних цінностей та інституту шлюбу. Як наслідок, – природне середовище євангелізації часто стає слабкою ланкою поширення віри, і, зазвичай, потребує євангелізації.

Важоме місце у євангелізаційній роботі займає парафія, яку священнослужителі РКЦ часто називають «практичним засобом» нового зв'язування Євангелії. Перед парафією, як і перед Церквою, стоять численні завдання в царині комунікації віри – турбота про євангелізаційну катехизу, про створення систематичної катехизи для дітей, молоді та дорослих, фізично та розумово неповносправних осіб [5, с. 71]. Саме на парафіальну спільноту покладено обов'язок дбати про розвиток віри дітей, через катехези перед прийняттям Святих Таїнств. Насамперед, це стосується Хрещення, яке на думку теологів забезпечує передавання віри з покоління у покоління, вказуючи на співпрацю між Церквою та родиною. Про значення Хрещення у євангелізаційному процесі, неодноразово наголошував Папа Франциск I. Зокрема, під час загальної аудієнції у Ватикані понтифік підкреслює: «Кожен охрещений, незалежно від своєї ролі у Церкві та рівня освіти у вірі, є активним суб'єктом євангелізації... Народ Божий є народом учнів, бо отримує віру, і місіонерів, бо передає віру. Ми усі в Церкві є учнями і ними ми є завжди, протягом цілого життя. Усі ми також є місіонерами, кожен у тому місці, яке призначив йому Господь. Усі, навіть найменші з нас є місіонерами» [7, с. 1].

Останнім часом все більшої популярності набувають катехези для дорослих. Богословсько-катехетичну причину катехізації дорослих знаходимо у багатьох документах РКЦ, серед яких апостольське повчання Івана Павла II «Про катехизу в наш час». Залежно від обставин та умов, катехізація дорослих може набувати різних форм. В одному випадку вона проходить через християнську ініціацію і катехуменат, а в іншому – катехиза, може бути спрямована на глибше пізнання християнської релігії.

Система євангелізаційних заходів РКЦ передбачає використання і низки нових, креативних методів поширення віровчення. Передусім це стосується позапарафіальної, або як її ще називають зовнішньоцерковної євангелізації, що виходить за межі парафії, римо-католицьких шкіл, молодіжних рухів чи товариств. Однак, більшою мірою йде мова не стільки про не апробовані раніше методи євангелізації, як про оновлення традиційного душпастирства через надання йому більшої ефективності та результативності.

Наймасштабнішим ареалом поширення релігії залишаються ЗМІ. На значущості мас-медійних засобів, як знярядді євангелізації неодноразово наголошувалось в офіційних документах церкви. Зокрема, цій проблемі присвячено Папські послання з нагоди Всесвітнього дня комунікації, Енцикліки папи Пія XI про кінематограф та кіно, радіо й телебачення, Декрет II Ватиканського собору про засоби соціальної комунікації, Посібник для навчання майбутніх священників щодо засобів соціальної

комунікації, Душпастирська інструкція Папської Ради у справах соціальної комунікації, окремі канони Кодексу канонічного права (822-832). Засоби соціальної комунікації у згаданих документах розглядаються як ефективне і дієве знаряддя поширення Євангелія. Радіо, преса та кінематографія, наголошується у документах II Ватиканського собору, є «засобами, що, за своєю природою, не тільки спроможні досягти й порушити поодиноких людей, але й маси народу та й усю людську суспільність [6, с. 61]».

Використання з євангелізаційною метою медійних засобів не втратило актуальності й у наші дні. Наразі в просторі українського телебачення Римо-католицька церква представлена редакцією радіо «Кредо», християнською мультимедійною студією «Слага studio», дитячою телевізійною програмою «Надія». Також медіа-простір РКЦ в Україні, представлений періодичними виданнями, серед яких тижневик «Парафіальна Газета» (з 2008 року замінений альтернативним виданням – всеукраїнським двотижневиком «Католицький вісник»), двомісячник «Волянина з Волині», журнали «Слово між нами», «Колегія» та «Радість віри».

Поряд із телебаченням, радіо та пресою, які вже стали традиційними методами євангелізації, церквою успішно використовується всесвітня комп'ютерна мережа Інтернет. Можливості її значно ширші, ніж у звичайних комунікаційних засобів. Якщо радіо (доступ до якого можна отримати й через Інтернет) і телебачення дають можливості для широкомасштабної, проте монологічної промови-проповіді, то мережа дозволяє вести розмову як вузькоспрямовану, так і розгалужену. Водночас Інтернет-сайт портального типу може відповісти на запитання, поставлене священику, котре цікавить відвідувача.

Про значимість Інтернету як нового форуму проголошення Євангелія неодноразово наголошувалося у папських посланнях з нагоди Всесвітнього дня комунікації, серед яких Християнське послання в комп'ютерній культурі, Церква та Інтернет, Етика в Інтернеті. Зокрема, у Християнському посланні папи Івана Павла II закликає прийняти виклик нових відкриттів і технологій, вкласти в них моральне бачення, закорінене у вірі, повазі до людської гідності та завзятті. Розцінюючи Інтернет як засіб, що стирає кордони та дає можливість поширювати релігійну інформацію на увесь світ понтифік зауважує: «Ми не можемо не використовувати цих технічних знарядь для першого проголошення Євангелія, катехизації та подальшого поглиблення віри... Церква завинила б перед своїм Господом, якби не скористалась цими могутніми засобами» [16, с. 315]. Про значимість використання у проповідницькій діяльності Інтернету вказує навіть той факт, що у червні 2001 року Ватикан дозволив здійснювати у мережі будь-які види релігійної діяльності (окрім відпущення гріхів). Невдовзі було призначено навіть покровителя Інтернету – Ісидора Севільського [9, с. 7].

Проте, використання Інтернету з євангелізаційною метою, переконане вище духовенство РКЦ, не повинно бути надмірним – як і інші засоби масового спілкування, він є лише знаряддям, а не самоціллю. Бо, з одного боку всесвітня мережа допомагає вірним відчутти вселенськість Церкви, не обмежуючи коло інтересів тільки своєю парафією. Але з іншого – така форма євангелізації, передбачає лише опосередковані взаємини, виключаючи безпосереднє спілкування і комунікацію віри. Про це неодноразово йшлося в документах Апостольського Престолу. Зокрема, у Посланні з нагоди святкування XXXVI Всесвітнього дня засобів масової інформації, папа Іван Павло II зазначив «пам'ятайте, що стосунки, засновані на досягненнях електроніки, не замінюють особистого спілкування з людиною, незмінного для розвитку справжньої євангелізації [11, с. 4]».

З поміж різноманітних форм і способів комунікації віри, необхідність якої сьогодні актуалізується низкою об'єктивних причин, особливої уваги заслуговує «євангелізація милосердям», репрезентована доброчинною діяльністю РКЦ. Зокрема, у «Декреті про місію діяльність церкви» зазначено: «місіонери можуть і повинні терпеливо, розсудливо й з великим довір'ям давати Христові свідчення виявом любові й добрودійності і тільки так пригтовляти шлях Господові...» [6, с. 402]. Проповідуючи Євангеліє, зауважують священнослужителі РКЦ, не слід забувати про щоденні, земні речі, про насущні потреби людей. Обов'язок проповідника – спочатку нагодувати, а вже потім говорити про Царство Боже [2, с. 15].

Благодійні проекти РКЦ переважно зорієнтовані на допомогу дітям, безпритульним, людям похилого віку, хворим та зубожілим. Чимало сил покладається і на реалізацію доброчинних заходів, пов'язаних з працевлаштуванням, наданням фінансової підтримки постраждалим від стихійних лих, психологічною і духовною реабілітацією. Не лишаються поза соціальною опікою також особи, що відбувають покарання у місцях позбавлення волі. За участі волонтерів та чернечих орденів, РКЦ здійснює ряд проектів, що допомагають державі подолати такі суспільні проблеми, як ВІЛ та СНІД, дитячу безпритульність та сирітство, торгівлю людьми, малозабезпеченість, наркотичну залежність та суспільну ізоляцію в'язнів.

Поширеною формою євангелізації РКЦ залишається просвітницька діяльність. З цією метою в Україні створені освітні осередки, наприклад, Інститут релігійних наук Кам'янець-Подільської римо-католицької дієцезії, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, різноманітні спеціалізовані школи та навчальні курси. Також для духовного зростання населення на території України функціонують реколекційні осередки, де кожен учасник отримує можливість протягом кількох днів або тижнів зосередитись на слуханні Євангелія та молитві. Часто реколекціями передбачає Хресна дорога, адортації, Розарій, богослужіння, різні конференції. До просвітницьких заходів активно долучається й Молодіжний християнський центр «Промінь». Його організаторами проводяться зустрічі, на яких обговорюються теми, пов'язані з християнським життям, вірою, принципами християнської етики і моралі. Попри те, що центр створювався за ініціативи римо-католиків, його функціонування вийшло за межі однієї конфесії. Сьогодні серед його членів є як греко-католики, так і православні.

Модерним засобом євангелізації є туризм та паломництво, мета яких – відвідати санктуарії (святі місця). Усвідомлюючи значний потенціал туристичної індустрії РКЦ часто створює прості, але ефективні проекти. Зокрема, значна кількість римо-католицьких парафій, розташованих у туристичних зонах України, пропонує літургійні, освітні та культурні заходи. За даними Католицького медіа-центру, в Україні регулярно організовується паломництво до таких місць, як Летичів – Хмельницька область (6 липня), Бердичів – Житомирська область (16 липня), Запоріжжя (з Мелітополя – з першої суботи серпня до другої неділі серпня), популярними стали поїздки в Карпати та на озеро Світязь [18, с. 4]. Часто учасниками прощі є не лише римо-католики місцевих парафій, але й віряни з Польщі, Росії та інших сусідніх держав. Практикуються паломницькі поїздки за-кордон – здебільшого у Польщу, Італію та Францію (Ля Салет).

Одним із дієвих способів євангелізації можна також вважати Дні молоді, започатковані 1984 року папою Іваном Павлом II. 1985 року для зміцнення діалогу Ватикану з молоддю римо-католицьких парафій, понтифіком було встановлено Світові дні молоді, до яких долучаються і українські римо-католицькі громади (вперше 1991 року). Всесвітні дні молоді, – як зазначив в одній із своїх промов Іван Павло II, – стали потужним засобом євангелізації та захоплюючим свідцтвом молоді, що заявляє про себе [10, с. 104].

Запозичуючи досвід і практику Апостольської столиці, кожен єпископ РКЦ також постійно організовує зустрічі з молоддю на дієцезіальному рівні. Молитовні Дні відбуваються щомісяця, крім літнього періоду, на які збираються приблизно 30-50 учасників. Кожен такий день є тематичним, де обов'язково відводиться час на молитву та диспут на запропоновану тему. У рамках заходу організовуються цікаві зустрічі, флешмоби та євангелізаційні концерти. В Україні Дні молоді систематично проходять в таких містах, як Житомир (Києво-Житомирська дієцезія), Хмельницький (Кам'янець-Подільська дієцезія) та Мукачево (Закарпатська дієцезія). Популярною є практика створення при парафіях християнських таборів, які складає молодь різних віросповідань, переважно 15-20 років, де учасникам зібрань проводять різноматематичні катехези. Конкретним виміром християнських таборів є спільноти і молитовні групи, які з'являються після їх закінчення [15, с. 42].

З євангелізаційною метою РКЦ доволі часто організовує мистецькі виставки, музичні концерти та дитячі фестивалі.

Проповідницька робота здійснюється і серед осіб позбавлених волі, з якими сьогодні працює близько 10 римо-католицьких в'язничних капеланів, у тому числі відповідальний за зв'язки з пенітенціарною системою України Гжегож Драус. Відвідування в'язниць (у середньому один раз на тиждень) відбувається виключно на прохання засуджених та за ініціативи їх вихователів. Аби уникнути непорозумінь з боку Православної церкви, уроки релігії, зазвичай, готуються і проводяться із православними священиками (у тому ж місці та в ту ж годину) [4, с. 32].

За сприяння римо-католицьких в'язничних капеланів засуджені отримують можливість користуватись релігійною літературою, християнською аудіо- та відео-продукцією, катехитичними книгами. У спеціально відведених місцях (у окремих випадках каплицях) священики відправляють меси, уділяють ув'язненим Святи Таїнства, проводять релігійно-просвітницькі та євангелізаційні бесіди [14, с. 186].

Безумовно важливе значення для євангелізації мало паломництво папи Івана Павла II до України. Як відмітив кардинал Мар'ян Яворський, «євангелізація почалась ще напередодні приїзду Івана Павла II через пояснення людям, що таке Католицька

Церква, хто такий Святіший Отець, яка його роль у церкві та світі [8, с. 1]». Напередодні приїзду Папа, як «паломник миру і братерства», висловив сподівання, що до нього приязно поставляться й ті священники, які хоч і не належать до Католицької церкви, та все ж прагнуть діалогу та співпраці. В одному із своїх звернень до українців Іван Павло II зазначив: «Я не прибув сюди з намірами прозелітизму, але для того, щоб свідчити Христа разом з усіма християнами кожної Церкви й кожної церковної спільноти, та щоб запросити всіх синів і дочок цієї благородної землі звернути свій погляд до Того, Хто віддав Своє життя за спасіння світу [13, с. 20]».

Про активізацію проповідницької діяльності РКЦ в Україні свідчать і статистичні дані. Зокрема, лише станом на 1 січня 2006 року з метою міжцерковної співпраці та участі в євангелізаційних заходах країну відвідало 2785 місіонерів, від загальної кількості яких 556 – представники Римо-католицької церкви [17, с. 1]. Не суттєво змінилась ситуація і у 2013 році.

Отже, на основі згаданих форм і методів євангелізації можна стверджувати про потужний потенціал Римо-католицької церкви, направлений на пропагування християнських принципів життя. Поряд із традиційними методами євангелізації церквою використовуються методи, що відповідають духу сучасності, ті, що спроможні найефективніше і в найкоротший час залучити якнайбільшу частину євангелізованих. Популяризуючи вчення церкви в межах парафій, а також відкриваючись у позапарафійних заходах, римо-католики створюють сприятливий ґрунт для подальшої комунікації та зміцнення своєї віри.

Джерела та література

1. Апостольський лист «Tertio Millennio Adveniente» Вселенського архієрея Івана Павла II. – Л.: Свічадо, 1997. – 60 с.
2. Балог П. Коментарі на недільні читання / П. Балог // Католицький вісник. – 2011. – № 14. – С. 15. с. 15
3. Бенедикт XVI Porta Fidei – Двері Віри // Католицький вісник. – 2013. – № 22. – С. 1–2.
4. Будівання на камені // Воля з Волині. – Верес.–жовт. – 2006. – С. 31–34.
5. Дзеконські С. Комунікація віри в основних середовищах катехизи // Сопричастя. – 2004. – № 2. – С. 62–84.
6. Документи II Ватиканського Собору. – Л.: Свічадо, 1996. – 753 с.
7. Папа Франциск: Потреба «навернення душпастирства» <http://ukr.radiovaticana.va>.
8. Паломництво Папи змінить обличчя України // Парафіальна газета. – 2001. – № 12. – С. 1–3.
9. Паньо Т. Devs ex machina // Дзеркало тижня. – 2002. – № 24. – С. 7.
10. Переступити поріг надії: Іван Павло II відповідає на питання В. Мессорі. – Київ-Львів: Кайрос-Свічадо, 1995. – 168 с.
11. Послання з нагоди святкування XXXVI Всесвітнього дня засобів масової інформації // Парафіальна газета. – 2005. – № 40. – С. 4.
12. Послання Івана Павла II до Міжнародного дня місії // Агенція релігійної інформації. – 1996. – № 26. – С. 10.
13. Промова папи Івана Павла II під час вітальної церемонії у Бориспільському аеропорту // Людина і світ. – 2001. – № 6. – С. 20–23.
14. Релігія і політика в сучасній Україні: («Кесарево – кесарю, а Боже – Богу») / І. Курас, М. Рибачук, М. Кирюшко, П. Фещенко; За ред. І. Кураса; Ін-т. політичних і економічних досліджень НАН України. – К., 2000. – 272 с.
15. Урбанський А. Євангелізатори потрібні відтепер // Воля з Волині. – 2006. – Січ.–лют. – С. 41–44.
16. Церква і соціальна комунікація: Найголовніші документи Католицької Церкви про пресу, радіо, телебачення, інтернет та інші медіа (1936-2003) / Український Католицький ун-т; Інститут релігії та суспільства / М. Перун (упоряд., наук.ред.), Р. Скакун (пер. з англ.). – Л.: Видавництво Українського Католицького ун-ту, 2004. – 440 с.
17. Державний комітет у справах релігій <http://www.derzhkomrelig.gov.ua/statistics/>.
18. Євангелізація РКЦ – <http://catholicmedia.org.ua>.
19. Нова євангелізація – спосіб бачення Церкви майбутнього. Підсумок доповідей виголошених під час Синоду єпископів католиків медіа <http://catholicmedia.org.ua>.
20. Папа Франциск: Хрещення робить нас Тілом Христовим і Народом Божим <http://www.deon.pl/religia>

УДК 316.74:2(477)

В. Докаш

РЕЛІГІЯ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН ТА ІНТЕГРАТОР УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

В статті проводиться аналіз соціокультурних та інтегративних характеристик релігії, визначаються механізми її соціалізуючої та моралізуючої ролі. Досліджується стан, специфіка та форми прояву релігійності українського суспільства в умовах глобалізації та інкультурації. Визначається роль церкви в період Революції Гідності та російської агресії.

Ключові слова: релігія, церква, архетип, цінності, мораль, нормативні системи, культура, відносини, суспільство, соціальна система.

The article analyzes the socio-cultural and integrative characteristics of religion defined mechanisms of sotsializuyuchoyi and moralizing role. We study the status, specific forms of religiosity and Ukrainian society in the context of globalization and inculturation. The role of the church during the revolution of dignity and Russian aggression.

Keywords: religion, church, archetype, values, ethics, normative systems, culture, relationships, society, social system.

Актуальність даної проблеми полягає в тому, що релігія завжди була тим історичним архетипом з якого починалося формування культури в її духовно-моральних вимірах. Мистецтво, система цінностей та регламентативів завдячують у своєму розвитку саме релігії. Існуючі системи моралі суспільства та певні моделі лімітації поведінки і відносин будувалися і сьогодні функціонують на засадах релігійних цінностей.

Релігія і сьогодні є основним консолідатором та інтегратором суспільних систем, оскільки сакралізує історично сформовані моделі та принципи людських взаємин.

В цьому контексті **метою** даної роботи є аналіз ролі релігії в її культуро творенні та легітимізації суспільних відносин.

До основних **завдань** роботи відносно наступне:

1. Визначення духовних характеристик релігії як суспільного феномену.
2. Дослідження основних соціокультурних функцій релігії.
3. Вивчення релігійних механізмів інтеграції українського суспільства та лімітації соціальних відносин.

Рівень дослідження проблеми Дослідженням соціокультурного та інтегруючого характеру релігії займалися П. Бергер, В. Бодак, М. Вебер, Е. Дюркгейм, С. Здіорук, В. Сленський, А. Колодний, Г. Спенсер, Л. Филипович, П. Яроцький.

Постановка проблеми. Релігія передбачає певну систему цінностей і моральних принципів, що складають модальні структури культури. Саме в ціннісному аспекті виражається зв'язок культури і релігії: остання як репрезентант культури виконує функцію несення смислів. У такий спосіб релігія виконувала, і може виконувати функцію формування нормативних систем, які забезпечують можливість існування, репродукування і розвитку культури, а відтак і суспільства.

Релігія у сучасній культурі, як і в культурах попередніх епох, задає аксіологічні координати, ієрархію цінностей, сповіщає культурний діяльності вищу єдність і зміст.

Релігія в сучасному суспільстві, і це важливо для України, здатна зрівноважити граничну інваріативність як існування, так і смислів, цінностей культури [1, с. 89-90].

Релігія виконує як соціокультурну, так і інтегруючу та легітимуючу функції в соціумі. На це у свій час звертали увагу класики соціології релігії. До прикладу, Г. Спенсер виокремлював 3 суттєвих соціальних функції релігії. На його думку, релігія, по-перше, зміцнює сімейні зв'язки та інтегрує сім'ю як соціальну групу завдяки інституту похорон та культового пошанування предків; по-друге, вона служить основою управління поведінкою людей, легітимуючи її традиційні форми; по-третє, релігія обґрунтовує і зміцнює національну єдність, яка початково повинна мислитись як релігійна єдність. До того ж, Спенсер виокремлював в релігії принцип соціальної неперервності (принцип розвитку культури – авт.), який гарантує відповідну ідентичність суспільства [12, с. 44].

Дюркгейм, у свою чергу, вважав, що загальні вірування, цінності і практичні життєві орієнтації є основою суспільного організму, яка дозволяє йому функціонувати у формі певної цілісності. Він був переконаний, що призначення релігії в тому, щоб забезпечити деяку соціальну рівновагу, яка постійно руйнується різними суспільними імпульсами й зрушеннями. Класик соціології виокремлював в релігії дві соціально-ціннісні функції: консолідуючу та стимулюючу. Перша, на його думку, підтримує соціальну

ЗМІСТ

ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ В НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Ковальова О. ДАВНЬОРУСЬКА ХРАМОВА АРХІТЕКТУРА І СИМВОЛІКА ПРАВОСЛАВНОГО ХРАМУ	3
Жарська О. ЛУННИЦІ З ФОНДІВ КУЛЬТУРНО-АРХЕОЛОГІЧНОГО ЦЕНТРУ «ПЕРЕСОПНИЦЯ»: ХАРАКТЕРИСТИКА ТА СЕМАНТИКА ЇХ ПОХОДЖЕННЯ	5
Кузьма Т. ІСТОРИЧНІ ТРАДИЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ТА БЛАГОДІЙНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	8
Петрик В. ВІД ГОРОДА ДО МІСТА - ТРАНСФОРМАЦІЯ УРБАНІСТИЧНОЇ СТРУКТУРИ МІСТ ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (КОРОЛІВСТВА РУСІ) У XIII-XIV ст.	11
Блануца А. УКРАЇНСЬКІ КНЯЗІВСЬКО-ШЛЯХЕТСЬКІ РОДИ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ «УКРАЇННИМИ» ПРИКОРДОННИМИ МІСТАМИ/ЗАМКАМИ У РАННІЙ НОВИЙ ЧАС	13
Альмес І. РУКОПИСНІ КНИГИ У КРЕХІВСЬКОМУ МОНАСТИРІ В XVII-XVIII ст. (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ІНВЕНТАРНИХ ОПИСІВ)	16
Островська Ю. ЦЕРКОВНЕ БУДІВНИЦТВО ПІД ПАТРОНАТОМ ІВАНА СТЕПАНОВИЧА МАЗЕПИ	19
Синяк І. ПРИКОРДОННІ «ЛЮБ'ЯЗНОСТІ». ЕТЮДИ З ІСТОРІЇ ЗАПОРОЗЬКО-ПОЛЬСЬКИХ СТОСУНКІВ ДОБИ НОВОЇ СІЧІ (1734 – 1775) (ДЕКІЛЬКА ДОКУМЕНТІВ З ГОЛОВНОГО АРХІВУ ДАВНІХ АКТИВ У ВАРШАВІ)	20
Рудянин І. РОЗВИТОК ОСВІТИ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ, ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМІВ ДІЯЛЬНОСТІ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОГО ДУХОВЕНСТВА (1772-1914 рр.)	25
Шеретюк Р. ЕТНОКУЛЬТУРНА АСИМІЛЯЦІЯ НАСЕЛЕННЯ ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ ЯК ОДИН ІЗ ПРОВІДНИХ НАПРЯМІВ ВНУТРІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ РОСІЇ (1825-1839 рр.)	27
Самчук Т. ВИКЛАДАННЯ ТАНЦІВ В УНІВЕРСИТЕТІ СВ. ВОЛОДИМИРА (1834-1859)	30
Парфенюк Л. ТАРАС ШЕВЧЕНКО ЯК ДОСЛІДНИК ПЕРЕСОПНИЦЬКОГО ЄВАНГЕЛІЯ	34
Стоколос Н. НИЩЕННЯ КУЛЬТУ СВЯТОГО ЙОСАФАТА НА ТЕРЕНАХ ХОЛМЩИНИ І ПІВДЕННОГО ПІДЛЯШСЯ (ДРУГА ПОЛОВИНА XIX ст.): ЧИННИКИ, ОСНОВНІ ВІХИ, НАСЛІДКИ	36
Марек М. ЛЕМКІВЩИНА - ПРОБУДЖЕННЯ, КОНФЛІКТ, НЕВІДОМЕ МАЙБУТНЄ	38
Березняк Я. ДІЯЛЬНІСТЬ КІНСЬКИХ ЗЕМСЬКИХ ПУНКТИВ В ТАВРІЙСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ (КІНЕЦЬ XIX – ПОЧАТОК XX ст.)	40
Зюбровський А. ХЛІБНА ЛОПАТА, КОЦЮБА, ПОМЕЛО: ЇХ ТЕХНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ОБРЯДОВІ ФУНКЦІЇ В НАРОДНІЙ КУЛЬТУРІ ПОВСЯКДЕННЯ УКРАЇНЦІВ КІНЦЯ XIX – СЕРЕДИНИ XX ст.	41
Брызкало Т. ПІДОПЛІЧКО ІВАН ГРИГОРОВИЧ (1905–1975): ЖИТТЯ ТА НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ (ДО 110-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)	43
Шавлинский Н. ПРЕДУСЛОВИЯ СОЗДАНИЯ БЕЛОРУССКИХ ОРГАНИЗАЦИЙ В ОДЕССЕ И ИХ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В КОНЦЕ 1917 - НАЧАЛЕ 1918 гг.	46
Левчук І. ВЕКТОРИ ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД «ГРОМАДСЬКОГО ОБ'ЄДНАННЯ ПРАЦЮЮЧИХ ЖІНОК»	47
Лебедюк Є. ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ЦЕРКОВНОГО УСТРОЮ ОРГАНІЗАЦІЇ ЄХСС	50
Безсмертний А. ВЗАЄМОВІДНОСИНИ СОЮЗУ УКРАЇНСЬКИХ КУПЦІВ ІЗ УКРАЇНСЬКОЮ КООПЕРАЦІЄЮ У 1920-х-1930-х рр. XX ст.	52
Павлюк Я. ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ СТАТУС УКРАЇНЦІВ ПІСЛЯ 1921 р.	54

Гуменюк О. ЕВОЛЮЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА СРСР ПРО ШЛЮБ ТА СІМ'Ю: УКРАЇНСЬКА СКЛАДОВА	55
Білан С. РЕПРЕСІЇ СТАЛІНСЬКОГО РЕЖИМУ ПРОТИ ПРЕДСТАВНИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ АГРАРНОЇ НАУКОВОЇ ШКОЛИ	57
Каплюк О. ЗАКАРПАТСЬКІ УКРАЇНЦІ В ЧЕХОСЛОВАЦЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАННЯХ В СРСР В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	59
Карпущина Т. АГІТАЦІЙНА ТА АНТИРЕЛІГІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ СЕРЕД НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ НА ЗАВЕРШАЛЬНОМУ ЕТАПІ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	62
Костишин Е. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УРСР НАПЕРЕДОДНІ ПЕРЕБУДОВИ	67
Галішевський В. ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ М. БРАЙЧЕВСЬКОГО У 1991 – 2001 рр.	70
Дубей В. ОСНОВНІ ВІХІ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ АВТОМОБІЛЬНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ (1991-2010 рр.)	73
Лінник Ю. ФЕНОМЕН ПОЛІТИЧНОГО ПРАВОСЛАВ'Я: СПРОБА РЕЛІГІЄЗНАВЧОГО АНАЛІЗУ	75
Яроцький П. ІНСТИТУАЛІЗАЦІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ КАТОЛИЦИЗМУ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ	79
Гайдай О. ЗА КРОК ДО «ЛЕНІНОПАДУ»: ОСОБЛИВОСТІ СТАВЛЕННЯ НАСЕЛЕННЯ ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИХ ОБЛАСТЕЙ ДО КОМУНІСТИЧНИХ ПАМ'ЯТНИКІВ В 2013 р.	82
Пержун В. СОЦІАЛЬНО-ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ: ФАКТОРИ ЗБЕРЕЖЕННЯ, АКТУАЛЬНІСТЬ ІСНУВАННЯ, СУЧАСНІ СОЦІОКУЛЬТУРНІ ПЕРЕВАГИ	86
Радецька А. PROCES ROZWOJU FEMINIZMU W NIEPODLEGŁEJ UKRAINIE ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM SFERY AKTYWIZMU OBYWATELSKIEGO I ŚRODOWISKA AKADEMICKIEGO	88
Самотіс Я. АТРИБУТИВНІ ЕЛЕМЕНТИ У ВЕСНЯНІЙ ОБРЯДОВOSTІ УКРАЇНЦІВ: СИМВОЛІЧНІ ФУНКЦІЇ ТА ЇХ ЛОКАЛЬНА СПЕЦИФІКА	89
Урбан М. KRYTYKA HEROICZNEGO OBRAZU STEPANA BANDERY WE WSPÓŁCZESNEJ PUBLICYSTYCE UKRAIŃSKIEJ	93
Мишков В. СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БЛОКРИНИЦЬКОЇ ІЄРАРХІЇ СТАРООБРЯДЦІВ В УМОВАХ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ	96
Шугасва Л. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ІНСТИТУАЛІЗАЦІЇ АНТИТРИНІТАРИЗМУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	97
Двойнінова О., Кушпетюк О. ДІЯЛЬНІСТЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНЦІВ ПОРТУГАЛІЇ З МЕТОЮ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	99
Ворон Оксана ПРОПОВІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ РКЦ В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ ФОРМИ ТА МЕТОДИ «НОВОЇ СВАНГЕЛІЗАЦІЇ»	101
Докаш В. РЕЛІГІЯ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН ТА ІНТЕГРАТОР УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	104
Рудик О. СУЧАСНИЙ СТАН ТА МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ УКРІПЛЕНИХ РАЙОНІВ УКРАЇНИ	107

ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС

Пословська А. АРХЕОЛОГІЧНІ ДЖЕРЕЛА У ВИВЧЕННІ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ ТА МИСТЕЦТВА ВОЛИНИ ДАВНЬОРУСЬКОГО ЧАСУ	110
Баланович В. СВИНЦЕВІ ПЛОМБИ ДОРОГОЧИНСЬКОГО ТИПУ З ПЕРЕСОПНИЦІ	112
Терський С. ЛІТОПИСНА ПЕРЕСОПНИЦЯ У СИСТЕМІ МІСТ СХІДНОЇ ВОЛИНИ ОРДИНСЬКОГО ПЕРІОДУ (середина XIII–XIV ст.)	116
Ващук Д. ДО ПИТАННЯ ВОЛОДІННЯ ЗАМКОМ РІВНЕ РОДИНОЮ ОСТРОЗЬКИХ У СЕРЕДИНІ XVI ст.	121

Серебрякова О. МАНТИЧНІ ДІЇ З КІЛКАМИ В ОБРЯДОВІЙ ПРАКТИЦІ ЖИТЕЛІВ ЧЕРКАЩИНИ	124
Кривенко А. АПОТРОПЕІЧНА СЕМАНТИКА ВОДОХРЕСНОЇ ОБРЯДОВОСТІ У ВОЛИНЯН (НА ОСНОВІ ПОЛЬОВИХ МАТЕРІАЛІВ З СОКАЛЬЩИНИ)	126
Мельничук Д. ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬОЇ ТА ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ У ВОЛИНСЬКІЙ ЄПАРХІЇ (кінець XVIII-початок XX ст.)	128
Казначєєва Л. ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛИНСЬКИХ ГУБЕРНСЬКИХ ПРЕДВОДИТЕЛІВ ДВОРЯНСТВА	130
Трофімук-Кирилова Т. НАЙМ “ДОБРОВОЛЬЦІВ” ЯК СПОСІБ УХИЛЕННЯ ЄВРЕЙСЬКИХ ГРОМАД ВІД ВИКОНАННЯ РЕКРУТСЬКОЇ ПОВИННОСТІ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ)	135
Чибирак С. ПАВЛО ЧУБИНСЬКИЙ І ВОЛИНЬ: ДО 175-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ	138
Абрамчук О. СТАНОВЛЕННЯ ДУБЕНСЬКОГО ФОРТУ	140
Мосієвич Ю. ІСТОРИЧНІ ТА СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ ВОЛИНІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX – ПОЧАТКУ XX ст.	141
Поніманська Т., Добровичська В. З ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НА ЗАХІДНІЙ ВОЛИНІ (початок XX ст. – 1944 р.)	143
Федорчук С. ХМЕЛЯРСТВО НА ЗАХІДНІЙ ВОЛИНІ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД (1921–1939 рр.)	148
Переходько Н. АПТЕЧНА МЕРЕЖА У ВОЛИНСЬКОМУ ВОЄВОДСТВІ (1921–1939 рр.): ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ТА ДІЯЛЬНІСТЬ	151
Іванов С. ОСВІТА НА ВОЛИНІ В РОКИ НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ (1941–1944 рр.)	154
Зек Б. УКРАЇНСЬКА ДОПОМІЖНА АДМІНІСТРАЦІЯ ЛУЦЬКА У РОКИ НАЦИСТСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ	157
Іценко О. ТРАГІЧНА ЗАГИБЕЛЬ ЕКЗАРХА АВТОНОМНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ АЛЕКСІЯ (ГРОМАДСЬКОГО)	160
Савчук П. РОЛЬ ПРОПАГАНДИ У БІЛЬШОВИЗАЦІЇ МАС У 1943-1945 рр.	163
Зиль В. СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНИЙ ВИМІР БОРОТЬБИ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ З НАЦІОНАЛІСТИЧНИМ ПІДПІЛЛЯМ НА ВОЛИНІ (1944-1950-ті рр.)	166
Сорочинська Т. СКЛАДОВІ КОМПОНЕНТИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДІВ РІВНЕНЩИНИ ПОВОЄННОГО ПЕРІОДУ	168
Гілевич І. ОСНОВНІ ГОСПОДАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ ПОЛІЩУКІВ У НАУКОВИХ СТУДІЯХ ДРУГОЇ ПОЛОВИНІ XX – ПОЧАТКУ XXI ст.	170
Ларькіна Л. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ПІДГРУНТЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ КОМІСІЯМИ СПРІЯННЯ ЗА ДОТРИМАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО РЕЛІГІЙНІ КУЛЬТИ У 60-80-ті рр. XX ст.	173
Чура О. РЕЛІГІЙНИЙ РЕНЕСАНС У ЛЬВОВІ НАПРИКІНЦІ 80-х ПОЧАТКУ 90-х рр. XX ст. У РЕЦЕПЦІЇ КОМУНІСТИЧНОЇ ВЛАДИ МІСТА	175
Чура В. ФІНАНСОВЕ СТАНОВИЩЕ РІВНЕНСЬКОГО ОБЛАСНОГО КОМІТЕТУ КПРС-КПУ В УМОВАХ РОЗГОРТАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНОГО РУХУ НАПРИКІНЦІ 80 – ПОЧАТКУ 90-х рр. XX ст.	177
Біляковський П. ЗАМОЧУВАННЯ ХРЕСТІВ У РИТУАЛЬНИХ ПРАКТИКАХ ВИКЛИКАННЯ ДОЩУ (ЗА ПОЛЬОВИМИ МАТЕРІАЛАМИ З УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ)	180
Горошко Л. «ДОКИ ЩЕ НЕ РОЗСИПАЛАСЯ» (ОБРЯДОДІЇ З ВОДОЮ ПІД ЧАС НАРОДИН У ЧЕРКАСЬКІЙ ТРАДИЦІЇ)	183
Нємєц В. ДЕРЕВЦЕ ЯК ПРЕДМЕТНО-СИМВОЛІЧНИЙ КОМПОНЕНТ ВЕСІЛЬНОГО РИТУАЛУ: ВОЛИНСЬКО-ПОКУТСЬКІ ПАРАЛЕЛІ (НА МАТЕРІАЛАХ З РАДЕХІВСЬКОГО І БОГОРОДЧАНСЬКОГО РАЙОНІВ)	185

Булига І. ФОРМИ ПРАВОСЛАВНОЇ РЕЛІГІЙНОСТІ СУЧАСНОЇ ВОЛИНИ: СПРОБА ТИПОЛОГІЗАЦІЇ	186
Грипич С. ІСТОРИЧНЕ КРАСЗНАВСТВО ЯК ОСНОВА СУЧАСНОЇ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ ІСТОРИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ)	189
ПРОБЛЕМИ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ І МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН: НАУКОВИЙ ДИСКУРС	
Патяка О. ШТАНДАРТИ СТАРОДАВНЬОГО РИМУ: РИСИ ВОЄННО-САКРАЛЬНОГО ФЕНОМЕНУ	192
Тимчук І. ХРИСТИЯНІЗАЦІЯ ВЕЛИКОГО НОВГОРОДА	194
Сосновая Л. АЛЕНОРА АКВИТАНСЬКА - ВИДАТНА ЧИ ТИПОВА КОРОЛЕВА СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ?	197
Лашта В. ЗАВОЮВАННЯ ЄВРОПЕЙЦІВ У ЛАТИНСЬКІЙ АМЕРИЦІ	198
Лашта І. КОЛОНІЗАЦІЯ ПІВДЕННОЇ І ЦЕНТРАЛЬНОЇ АМЕРИКИ В XV –XVII ст.	199
Петраускас Р. МЕЖДУ ВІЛЬНЮСОМ И КИЕВОМ: ЛИТОВСКИЕ ВЕЛЬМОЖИ ВО ГЛАВЕ КИЕВСКОГО ВОЕВОДСТВА В XV– НАЧАЛЕ XVI вв.	200
Самчук І. ДУХОВНО-СУСПІЛЬНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ СТАРООБРЯДНИЦТВА	204
Циватий В. ДИПЛОМАТИЧНІ СИСТЕМИ ТА ІНСТИТУТИ ДИПЛОМАТІЇ ДОБИ РАНЬОГО НОВОГО ЧАСУ (XVI-XVIII ст.): ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ	205
Константинов В. ОТНОШЕНИЯ МОЛДАВИИ И РЕЧИПОСПОЛИТЫ ВО ВРЕМЕНА ПЕРВОГО ГОСПОДАРСТВА ШТЕФАНА ТОМШЫ II (1611-1616)	208
Малов А. НЕВЕЛЬСКОЕ «СИДЕНИЕ» 1613–1619 гг.	210
Плюта Н. РОЗВИТОК КОЛОНІАЛЬНОЇ ІДЕЇ У ФРАНЦІЇ В НОВИЙ ЧАС	220
Зелена В. ЖІНОЧА ОСВІТА В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ: ІНІЦІАТИВА ДЕРЖАВИ ЧИ СУСПІЛЬСТВА?	223
Герштун А. ПРИЧИНИ ТА ПЕРЕДУМОВИ АНГЛО – БУРСЬКОЇ ВІЙНИ 1899-1902 рр.	225
Кондратюк М. Т. Г. МАСАРИК ЯК ВИРАЗНИК ІДЕОЛОГІЇ ЧЕСЬКОЇ ВЛАДИ ЩОДО ВЗАЄМОВІДНОСИН ДЕРЖАВИ, ЦЕРКВИ ТА ШКОЛИ В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ НА ПОЧАТКУ XX ст.	228
Гнідик І. ПОЧАТКИ ДІЯЛЬНОСТІ ЄПИСКОПА СОТЕРА ОРТИНСЬКОГО У США	230
Вавуліч В. РОСІЙСЬКО-СЕРБСЬКА ВІЙСЬКОВА СПІВПРАЦЯ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1914-1915 рр.)	233
Богалейша С. ПРОЕКТЫ СОЗДАНИЯ БЕЛОРУССКО-ЛИТОВСКОГО ГОСУДАРСТВА ВО ВРЕМЯ ПЕРВОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ	235
Кукса О. ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕРЖАВНОГО БУДІВНИЦТВА В БІЛОРУСІЇ ТА В УКРАЇНІ В 1917-1920 рр.	237
Глібішук М. ВІДДІЛ ПРОПАГАНДИ ПРИ УРЯДІ А. ДЕНІКІНА	238
Карповець Ю. ПРОБЛЕМА ДИТИНСТВА І МАТЕРИНСТВА В БЛОКАДНОМУ ЛЕНІНГРАДІ	240
Ворон О. ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄВРЕЙСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЧЕХОСЛОВАЦЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ	242
Віруцька С. ЯНОШ КАДАР І ЧЕХОСЛОВАЦЬКА КРИЗА 1968 РОКУ	245
Постоловський Р. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ ПЕРІОДУ «ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ» У ПОГЛЯДАХ ЧЕСТМІРА ЦІСАРЖА	247

Яковлєва Д. ХАРАКТЕР ТА ОСОБЛИВОСТІ ІСЛАМСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ В ІРАНІ 1978-1979 рр.	249
Покляцька В. ДРУГА ХОЛОДНА ВІЙНА: ЗАГОСТРЕННЯ РАДЯНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКОГО ПРОТИСТОЯННЯ (1979-1985 рр.)	251
Пилипенко В. РЕАЛІЗАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ СРСР ЩОДО ІРАНУ В МЕЖАХ ІНІЦІАТИВ ООН, 1979 – 1989 рр.	254
Яничук О. ІСТОРИЧНІ ПЕРЕГОВОРИ УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ В ПОЛЬЩІ ЗА “КРУГЛИМ СТОЛОМ”. ДО 25-РІЧЧЯ СТВОРЕННЯ ОБ’ЄДНАННЯ УКРАЇНЦІВ В ПОЛЬЩІ	256
Галушка-Адайкін А. КРИЗА РЕЖИМУ «НОВОГО ПОРЯДКУ» В РЕСПУБЛІЦІ ІНДОНЕЗІЯ	258
Грубінко А. ПЕРІОДИ І ФАКТОРИ РОЗВИТКУ ПОЛІТИКИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ЩОДО СПІЛЬНОЇ ЗОВНІШНЬОЇ І БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЄС (1990-2014 рр.)	261
Грицай С. ІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОЦЕСУ МОДЕРНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ (1991 - 2011 рр.)	264
Андрощук І. ЧЕХІЯ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН	267
Вавринюк А. DEMOGRAFIA WYBRANYCH PAŃSTW ŚWIATA JAKO INTERDYSCYPLINARNY OBSZAR BADAŃ	268

ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА ІСТОРІОГРАФІЇ

Конопка В. ІСТОРИЧНІ ДЖЕРЕЛА ХЛІБОРОБСЬКИХ МОТИВІВ У КАЛЕНДАРНІЙ ОБРЯДОВOSTІ УКРАЇНЦІВ	272
Хромова І. ЗНАКИ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ В НУМІЗМАТИЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ	275
Крайнік Ю. УНІВЕРСАЛИ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ЯК ІСТОРИЧНЕ ДЖЕРЕЛО XVII ст.	278
Шамсутдинова-Лебедюк Т. СІМЕЙНО-ШЛЮБНІ ВІДНОСИНИ В ІСЛАМІ: АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОЇ ІСТОРІОГРАФІЇ	280
Гончар О. ВПЛИВ МИКОЛИ КОСТОМАРОВА НА СТАНОВЛЕННЯ НАУКОВОГО СВІТОГЛЯДУ ДМИТРА БАГАЛІЯ	283
Бойко Ю. ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ ОГЛЯД ПРАЦЬ ПРИСВЯЧЕНИХ ЖИТТЮ І ДІЯЛЬНОСТІ ЄВГЕНА ЧИКАЛЕНКА	285
Кравчук О. ПРОБЛЕМА РЕАБІЛІТАЦІЇ ОБРАЗУ Г. РАСПУТІНА В ПОСТРАДЯНСЬКІЙ РОСІЙСЬКІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ	289
Михальчук Р. ГОЛОКОСТ НА ТЕРИТОРІЇ РІВНЕНЩИНИ: ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ	291
Білоус Н. «ПАКТ МОЛОТОВА-РІББЕНТРОПА: ІСТОРІОГРАФІЯ ПИТАННЯ»	295
Сипко Б. ФРАНЦУЗЬКА ІСТОРІОГРАФІЯ ПРО МУСУЛЬМАНСЬКУ СПІЛЬНОТУ П’ЯТОЇ РЕСПУБЛІКИ	296
Мартинчук І. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЖЕРЕЛЬНОЇ БАЗИ ПРОБЛЕМИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ	299
Корнієнко Н. УКРАЇНСЬКА ІСТОРІОГРАФІЯ ПРО ВПЛИВ «РОСІЙСЬКОГО ФАКТОРУ» НА ПОЛІТИКУ США ЩОДО УКРАЇНИ у 2009-2012 рр.	302

РЕЦЕНЗІЇ, АНОТАЦІЇ, ОГЛЯДИ

Давидюк Р. ОСТАРБАЙТЕРИ З РІВНЕНЩИНИ: МІЖ ДВОМА ТОТАЛІТАРНИМИ РЕЖИМАМИ	305
--	-----

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	307
------------------------------------	-----

ЗМІСТ	309
--------------------	-----

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

Наукові записки РДГУ

Випуск 25

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів,
цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть
автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники.
Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання
Валерій Шеретюк

Комп'ютерна верстка
Вікторія Кравчук, Владислав Самсонюк

Обкладинка
Григорій Волохов

Підписано до друку 1.12.2014 р.
Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 65,1. Замовлення №164/1. Наклад 300

Видавець О. Зень
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія РВ № 26 від 6 квітня 2004 р.
вул. Кн. Романа, 9/24, м. Рівне, 33022;
0362-24-45-09; 068-025-067-4;
olegzen@ukr.net

Віддруковано засобами різнографічного друку
ПП Самборський І.О.
33028, м. Рівне, вул. Княгині Ольги, 8

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Збірник наукових праць: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 25. – Рівне: О. Зень, 2014. – 313 с.

ISBN 978-617-601-107-1